

Valmistelija/laatija:
Perhetyön ja –kuntoutuksen LAPE-työryhmä

Palvelukuvaus

Palvelukuvauksen avulla on tarkoitus selvittää ja jäsentää Uudenmaan tasolla (*summatieto*) yksittäisen palvelun/palvelukokonaisuuden sisältö ja luoda ymmärrystä siitä, miltä Uudenmaan maakunnan alueella toimiva ko. palvelukokonaisuus tällä hetkellä näyttää. Ymmärryksen pohjalta pystytään luomaan kokonaiskuvaa ja näkemystä tulevaisuuteen, ts. miltä palveluiden tulee näyttää ja minkälaisia palvelukokonaisuuksia tulee muodostaa vuoden 2019 jälkeen. Tällä lomakkeella kerättyä laadullista dataa hyödynnetään mm. maakuntastrategian ja sen sisältämän palvelustrategian valmisteluprosessissa.

Kuvauksen tulee kattaa kaikkien tehtäviä luovuttavien organisaatioiden (kuntien) palvelut. Niissä palveluissa/lomakkeen osissa, joissa tämä ei ole mahdollista, laaditaan erilliset kuvaukset. Valmisteluryhmän puheenjohtaja linjaa tarvittaessa käsiteltävää palvelu-/tehtävävalikoimaa muutosjohtajaa konsultoiden.

LUONNOS

Palvelu- Lastensuojelun tehostettu perhetyö
kokonaisuuden
nimi:

Palvelun
sisältö

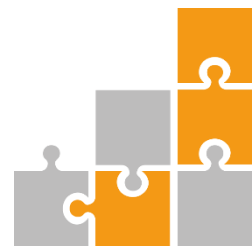
Kuvaa lyhyesti palvelun sisältö.

Tehostettu perhetyö on kuntouttavaa, lastensuojelulain 7 luvun 36 §:n mukaisten avohuollon tukitoimien tarpeeseen vastaavaa palvelua. Tehostettu perhetyö voi olla myös sijaishuollon aikainen tukitoimi esimerkiksi kotiutumisen tueksi ja/tai arvioimiseksi. Lapsen tukitoimien tarvetta arvioitaessa huomioidaan ensisijaisesti lastensuojelulain 4 § mukaisesti lapsen etu.

Tehostettua perhetyötä tarjotaan lapsille ja perheille, joiden tilanteeseen tarvitaan vahvaa, muutosorientoitunutta tukea ja joilla voi olla vaikeutta sitoutua suunnitelman mukaiseen työskentelyyn. Perhetyön tuleekin sisältää ammattilaisen tukea sen jäsentämiseen, millaisia muutostarpeita perheen tilanteessa on ja millaisin keinoin tavoitteeksi asetettuun muutokseen on mahdollista edetä.

Tehostettua perhetyötä voidaan järjestää avo- tai sijaishuollossa olevalle lapselle asiakassuunnitelmaan perustuen tai kiireellisenä avohuollon tukitoimena. Tehostettu perhetyö perustuu lastensuojelulain avohuollon tukitoimia koskevaan pykälään 36 §, kiireellisen avohuollon tukitoimia koskevaan pykälään 37b §, kiireellisen sijoituksen pykäliin 38-39 §, huostaanoton valmistelun ja sijaishuollon pykäliin (LSL 40-50 §) tai jälkihuollon pykäliin (LSL 75-76). Palvelua toteutetaan edellä mainittujen lastensuojelulain säännösten mukaan.

Tässä palvelukuvauksessa kuvataan myös palvelut, joista nykytilanteessa käytetään useimmiten termejä ”avoperhekuntoutus” tai ”päivämuotoinen perhekuntoutus”. Vastaavasti perhekuntoutuksen palvelukuvauksessa kuvataan laitoksessa järjestettävä ympärivuorokautinen perhekuntoutus. Lähtökohtana on, että tehostettua perhetyötä organisoitaessa ja järjestettäessä sen sisällöt, tarvittava osaaminen ja

toteuttamisen tapa (kotiin, toimipisteessä, ryhmä, yhdistelmä) muotoillaan tarkoituksenmukaisesti, kunkin asiakkaan ja perheen tuen tarpeiden mukaisesti.

Palvelukuvauksissa lastensuojelun tehostetusta perhetyöstä ja laitoksessa järjestettävästä 24/7 perhekuntoutuksesta muodostuu sisällöllisesti yhtenäinen, kuntoutukseen ja muutokseen lapsen tilanteessa tähtäävä kokonaisuus. Tässä kokonaisuudessa ympärivuorokautinen perhekuntoutus eroaa tehostetusta perhetyöstä ensisijaisesti siten, että laitospäivät mahdollistaa lapsen suojelun ja tilanteen seurannan myös vakavampaa huolta aiheuttavissa tilanteissa. Tehostetun perhetyön sisällöllinen yhtenäisyys mahdollistaa, että perhetyön ja ympärivuorokautisen perhekuntoutuksen jaksoista voidaan tarvittaessa luoda sisällöltään yhtenäinen, suunnitelmaan perustuva kokonaisuus (ns. intervalliorientaatio).

Tehostetun perhetyön tulee tarvittaessa olla intensiteetiltään vahvaa ja sen tulee tarvittaessa sisältää myös päivystyksellistä varautumista työskentelyn aikana lapsen ja perheen tilanteesta tapahtuviin, akuutteihin tilanteisiin tai tuen tarpeen vaihteluihin (vrt. SHL § 18 perhetyö). Tehostettua perhetyötä voidaan järjestää myös kiireellisenä avohuollon tukitoimenpiteenä (LSL 37 b §).

Tehostetun perhetyön intensiteettiä on oltava mahdollista määrittää joustavasti sekä suhteessa lapsen suojelun että muuhun tuen tarpeeseen ja työskentelyn tavoitteisiin. Jos esimerkiksi työskentelyn tavoitteena on uuden taidon harjoittaminen tai laaja-alaisen tilannearvion täsmentäminen, voi olla perusteltua sisällyttää työskentelyyn tiiviimpi intensiivisen harjoittelun tai työskentelyn jakso. Tehostetun perhetyön intensiteetin tulisi tarvittaessa voida joustaa siten, että lapsen, nuoren ja perheen tilanteen arvioimisen tarve ei aiheuta painetta kiireelliseen sijoitukseen.

Tehostettua perhetyötä voidaan tehdä kotona, lapsen ja perheen arjen toimintaympäristössä (esim. koulu) tai toimipisteessä ja se voi sisältää työskentelyä eri perheen jäsenten, koko perheen sekä eri perheistä koostuvan ryhmän kanssa. Lisäksi tehostettua perhetyötä voi tarvittaessa toteuttaa ja järjestää keskitetysti erityistä osaamista edellyttäviin tuen tarpeisiin kohdennettuna.

Keskeisintä palvelun sisältöä on yhteinen tilanteen arviointi ja jäsentäminen ja sen kautta muutokseen tähtäävään, suunnitelmalliseen työskentelyyn motivoiminen. Tämän lisäksi tehostetussa perhetyössä on painopisteenä muutosorientoitunut, vanhemmuutta, sosiaalista toimintakykyä ja perheen vuorovaikutussuhteita vahvistava ohjaus, jossa työskentelyn tavoitteena olevia valmiuksia harjoitellaan yhdessä arvioimalla, tekemällä ja mallintamalla. Tarkennettu sisältö ja työskentelytavat sekä työskentelyn kesto määräytyvät tuen tarpeiden ja lapsen asiakassuunnitelman mukaan.

Tehostetussa perhetyössä työskennellään työpareina. Työparia määriteltäessä pyritään asiakaslähtöisyyteen, huomioiden lapsen, nuoren ja perheen tuen tarpeet mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tehostetun perhetyön tarpeeksi laaja-alaisen sisällön kannalta on usein tarkoituksenmukaista, että työpariuksista voidaan sopia ylihallintokuntaisesti (esim. lasten- ja nuorisopsykiatria, päihdepalvelut). Tällaisesta työparityöstä käytetään usein termiä ”monialainen tai monitoimijainen toimintatapa”. Lisäksi tehostettua perhetyötä voidaan toteuttaa myös monialaisen tiimin tai työryhmän toimesta (kohdennetut, erityistä osaamista edellyttävät tuen tarpeet). Tällöin voi olla tarkoituksenmukaista, että tehostetun perhetyön tiimissä tai yksikössä on saatavissa toimintaterapeutin, (psykiatrisen) sairaanhoitajan, psykologin ja psykoterapeutin osaamista.

(10)

Palvelujen käyttäjät, käyttäjäryhmät

Kohderymänä ovat pääasiassa lastensuojelulain 7 luvun 36 §:n mukaisia avohuollon tukitoimia tarvitsevat 0-18 -vuotiaat lapset ja heidän perheensä. Pienemmässä määrin käyttäjäryhmiä ovat myös sijais- ja jälkihuollon asiakkaat.

Lastensuojelun avohuollon tukitoimia tarvitsevien lasten ja perheiden osalta ei ole tehty ko. asiakasryhmän sisäistä segmentointia tai tuen tarpeisiin pohjautuvaa ryhmittelyä (vrt. esim. lastensuojelun laitoshoido). Kuntien strategista kehittämistä ohjanneet segmentit ovat laaja-alaisia.

Osaamisen kehittämisen tarpeiden näkökulmasta perhetyön asiakkaita voi olla mielekästä ryhmitellä perustuen lapsen ikään tai tuen tarpeisiin. Tuloksekas perhetyö vauvaperheessä, pikkulapsiperheessä, kouluikäisen perheessä ja nuorisoikäisen perheessä saattaa edellyttää eriytynyttä tietoa ja taitoa. Lasten ja perheiden keskeisten tuen tarpeiden tietopohja on muun muassa tilasto- ja tutkimustieto yleisimmistä lastensuojelun asiakkuuden tarvetta aiheuttavista tekijöistä. Niitä ovat lasten ja/tai vanhempien päihteiden käyttö tai muut riippuvuudet, mielenterveyden häiriöt, vuorovaikutusongelmat, kun ko. ongelmat eivät ole hoidossa ja vaarantavat lapsen kasvua ja kehitystä. Erityisesti väkivalta eri muodoissaan (kunniaväkivalta, lähisuhde-, kuritus- jne.) aiheuttaa aina lapsen suojelun tarpeen, eikä asiakkuus sosiaalihuoltolain mukaisessa perhetyössä ole tällöin riittävä tukitoimi.

Vaikka lastensuojelun tukea tarvitseva asiakaskunta on heterogeeninen ja erityisosaamisesta on hyötyä, tehostetun perhetyön osaamista tulisi kehittää riittävän laaja-alaisena. Liian tarkkarajainen erikoistuminen voi johtaa resurssihukkaan. Vaarana on tällöin, että palveluiden käyttäjien vaihtelevat tarpeet ja käytettävissä oleva perhetyön ammattilaisten osaaminen eivät kohtaa. Tehostetun perhetyön osaamisen kehittämisessä tulee huomioida lastensuojelun sosiaalityön kehittämisen tavoitteet. Lastensuojelun sosiaalityötä ollaan kehittämässä systeemisen ajattelu- ja toimintatavan mukaiseen suuntaan. Lastensuojelun tehostetun perhetyön sisältöjen ja osaamisen kehittämisen tulisi olla linjassa systeemisen ajattelu- ja toimintatavan kanssa.

Perhetyön kesto ja intensiteetti (käyntimäärät, käyntien tiheys ja kestot) perustuvat lapsen vastuusosiaalityöntekijän (omatyöntekijä) laatimaan asiakassuunnitelmaan.

Palvelujen käyttäjien määräytyminen

Lastensuojelun tehostettu perhetyö on lastensuojelulain perusteella järjestettävä avo-, sijais- tai jälkihuollon tukitoimi, joka on määräaikaista ja josta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä.

Palvelutarpeen selvittäminen

Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi lapsen palvelun tarpeen, hyödyntäen lapsen ja perheen tilanteen perusteella tarpeelliseksi arvioitua monialaista yhteistyötä (LSL 14 §). Ensimmäinen tehostetun perhetyön jakso voidaan aloittaa palvelutarpeen arvion perusteella ja tarvittaessa akuuteissa tilanteissa tehostettu perhetyö voi alkaa jo palvelutarpeen arvioinnin aikana tai kriisitilanteissa kiireellisenä avohuollon tukitoimena. Jatkossa sosiaalityöntekijä laatii asiakassuunnitelman, johon sisältyy kokonaisvaltainen arvio lapsen ja perheen tilanteesta sekä palvelun ja tuen tarpeesta. Asiakassuunnitelman laaja-alaiset tavoitteet ohjaavat perhetyön yksityiskohtaisempaa työskentelysuunnitelmaa. Lapsen asiakassuunnitelman tavoitteiden toteutumista seurattaessa tulee huomioida perhetyön aikana karttuva ja tarkentuva tieto palvelutarpeesta.

Vaikuttavuus

Tehostetulla perhetyöllä tavoitellaan lapsen ja perheen tilanteen vakaantumista sellaiseksi, että tarvetta lastensuojelun asiakkuudelle ei ole ja perhe pystyy elämään itsenäisesti tai muiden perustason palveluiden tuen avulla. Perhetyön vaikuttavuuden arvioimisen ensisijainen kriteeri on siten se, että perhetyöllä on

myönteistä vaikutusta lapsen suojelutarvetta aiheuttaviin tekijöihin. Keskeisintä on pyrkiä vaikuttamaan perheen kykyyn hahmottaa omaa tilannettaan ja tuen tarvettaan, motivoida muutosta tukevan muiden palveluiden tarjoaman tuen vastaanottamiseen. Lisäksi on tärkeää varmistaa tiiviissä yhteistoiminnassa lapsen asiasta vastaavan sosiaalityöntekijän ja muun yhteistyöverkoston kanssa perheen ensisijaisesti tarvitsemien perus- ja erityispalveluiden saatavuus ja toimivuus suhteessa lapsen ja perheen tilanteeseen ja tuen tarpeisiin. Tehostetun perhetyön vaikutus voi olla myös se, että perhetyöllä voidaan ehkäistä sijoitus tai mahdollistaa lapsen sijoituksen toteuttaminen lapselle mahdollisimman turvallisella tavalla.

Vaikuttavuuden arviointi:

Sekä kuntien omassa tehostetussa perhetyössä että yksityisillä palveluntuottajilla ja järjestöillä on käytössä erilaisia palvelun vaikutusten seurannan ja vaikuttavuuden arvioinnin mittareita. Näistä ei kuitenkaan ole saatavilla koottua tietoa eikä niiden yhteismitallisuutta ole minkään tahon toimesta arvioitu.

Ensisijaisesti tehostetun perhetyön vaikutuksia tulisi seurata keräämällä tietoa tapauskohtaisista prosesseista. Tapauskohtaisessa vaikuttavuuden arvioinnissa on mahdollista hyödyntää strukturoituja mittareita (toimintakykymittari/Apotti) ja työskentelyyn osallistuvien toimijoiden tuottamaa arviota (numeraalinen arvio suhteessa asetettuihin tavoitteisiin). Tapauskohtaisen vaikutusten seurannan ja vaikuttavuuden arvioinnin tulisi olla systemaattista ja yhteismitallista lastensuojelun palvelukokonaisuudessa. Tapauskohtaisen vaikuttavuuden arvioinnin mittaaminen tulisi kiinnittää asiakassuunnitelmiin (asiakassuunnitelmiin sisältyvien tilannearvioiden säännöllinen päivittäminen hyödyntäen strukturoituja mittareita ja eri näkökulmista tuotettua arviota tavoitteiden toteutumisesta).

Lisäksi voi olla tarkoituksenmukaista ottaa kattavasti käyttöön tehostettuun perhetyöhön soveltuvia yleisiä, esimerkiksi perheen toimintakykyä tai vuorovaikutussuhteita jäsentäviä strukturoituja mittareita.

Sidosryhmät ja kumppanuudet

Sisäiset sidosryhmät ja kumppanuudet: Lastensuojelun sosiaalityö, lastensuojelun palvelut, palveluiden asiakasohjaus.

Ulkoiset sidosryhmät ja kumppanuudet määräytyvät laaja-alaisesti, lapsen ja perheen tuen tarpeista ja tilanteesta käsin. Yleisimmät perhetyön yhteistyökumppanit ovat samoja, kuin muutoinkin lastensuojelun palvelukokonaisuudessa: Lasten, nuorten ja aikuisten psykiatrasta hoitoa tai muuta hoitoa/kuntoutusta ja päihdehoitoa/-kuntoutusta tarjoavat tahot (ml. järjestöt); koulu ja varhaiskasvatus sekä muut lapsille, nuorille ja perheille suunnatut peruspalvelut (perhekeskuksen kaikki ydinpalvelut; työllistämispalvelut, nuorisotoimi) sekä poliisi.

Palvelulupaus

Henkilöstö ja toimipisteet

Espoo: Espoossa tehostettua perhetyötä tuotetaan kolmessa eri yksikössä. Tuomarilan perhetukikeskuksessa on laitosperhekuntoutuksen lisäksi kaksi tehostetun perhetyön tiimiä, joista toinen tekee tehostettua perhetyötä kotiin ja toisessa on ryhmämuotoista päivätoimintaa (tätä on kutsuttu myös ryhmämuotoiseksi avoperhekuntoutukseksi). Tuomarilassa tehostetussa perhetyössä työskentelee 2 vastaavaa ohjaajaa, 4 sosiaaliohjaajaa (sosionomeja) sekä 9 ohjaajaa, joista 6 on sosionomeja tai vastaava aiempi opistoasteen tutkinto, yksi sairaanhoitaja, yksi toimintaterapeutti ja yksi yhteisöpedagogi. Tuomarilan tehostettu perhetyö on suunnattu 0-12-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen. Lystimäen lastensuojelupalveluissa on yksi tehostetun perhetyön tiimi, jossa työskentelee vastaava ohjaaja ja 7 ohjaajaa, joista 6 on sosionomeja tai vastaavia ja

(10)

yksi yhteisöpedagogi. Lystimäessä toimii tehostetun perhetyön lisäksi yksi ympärivuorokautinen nuorten osasto avohuollon sijoituksia varten. Lystimäen palvelut on tarkoitettu 13-17-vuotiaille nuorille ja heidän perheilleen.

Poijupuiston lastensuojelupalveluissa on vastaanotto-osastojen lisäksi yksi tehostetun perhetyön tiimi, jossa työskentelee vastaava ohjaaja ja 6 ohjaajaa, joiden koulutukset ovat sosionomi tai aiempi opistoasteinen vastaava tutkinto sekä yksi yhteisöpedagogi. Poijupuistossa työskentelee myös kiireellisen sijoitusuhkan alla oleville nuorille toimiva arvioiva tiimi (Kiitolinja), jossa on 3 ohjaajaa, joiden koulutustaustat ovat sosionomi, yhteisöpedagogi ja toimintaterapeutti. Kiitolinja-tiimi toimii vastaanotto-osaston vastaavan ohjaajan alaisuudessa. Poijupuiston palvelut on tarkoitettu 13-17-vuotiaille nuorille ja heidän perheilleen.

Yhteensä tehostetussa perhetyössä 33 työntekijää (vastaavia ohjaajia, sosiaaliohjaajia ja ohjaajia)

Helsinki:

Tehostettu perhetyö kuuluu Lastensuojelun palveluiden yksikköön. Tehostetussa perhetyössä on kaksi alayksikköä; Perhetyö Länsi-pohjoinen ja Perhetyö Itä-etelä, joiden esimiehinä on johtava ohjaaja. Länsi-pohjoisessa on kolme tiimiä, joiden lähiesimiehenä toimii vastaava ohjaaja. Itä-etelässä on neljä tiimiä.

Koko henkilöstöresurssi on 94 työntekijää, joista valtaosa sosiaaliohjaajia (pätevyysvaade sosionomi AMK, pieni osuus ohjaajan nimikkeellä. Viisi työntekijää ovat OTE-opetusta tukevassa perhetyössä ja 8 työntekijää tekevät kiireellistä perhetyötä (24h vaste).

Päivämuotoinen perhekuntoutus-nimisenä palveluna (Rastila) henkilöstö: 1 vastaava ohjaaja, 1 psykologi, 1 psykoterapeutti, 1 sairaanhoitaja, 6 sosiaaliohjaaja, 4 ohjaaja ja 1 laitoshuoltaja.

Vantaa:

Vantaalla kaikki lastensuojelun tukipalvelut on keskitetty yhteen yksikköön-lastensuojelun tukiyksikköön. Tukiyksikön sosiaaliohjaajilla on pätevyysvaatimuksena sosionomin tutkinto (amk). Tukiyksikössä työskentelee 2 sairaanhoitajaa, 53 sosiaaliohjaajaa, nuorten oikeusedustaja, 5 vastaavaa sosiaaliohjaajaa ja esimies. Tukiyksikön palveluihin kuuluu myös jälkihuollon sosiaaliohjaus ja kiireellisten perhetilanteiden selvitys-työryhmät.

Tehostetussa perhetyössä henkilöstöresurssi on 26 sosiaaliohjaajaa, 2 sairaanhoitajaa + 2 vastaavaa sosiaaliohjaajaa ja nuorten intensiivisyössä 9 intensiivisosiaaliohjaajaa + 1 vastaava sosiaaliohjaajaa. Kiireellisten perhetilanteiden selvitystyöryhmä tekee myös arvioivaa perhetyötä (1 + 1 kk)- siinä henkilöstöresurssi on 9 + 1.

Tehostettuun perhetyöhön ohjautuvat Vantaalla hyvin vaativat, moniongelmaiset perheet. Tyypillisiä ongelmia ovat väkivaltaproblematiikka, mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä koulunkäyntivaikeudet.

Lohja: Tehostetussa perhetyössä työskentelee psykologi, sosiaalityöntekijä, 3 sairaanhoitajaa, perheterapeutti ja 7 sosionomia. Asiakasperheissä korostuu perheiden moniongelmaisuus.

Sipoo: 4 sosiaaliohjaajaa, jotka tekevät myös shl §18 mukaista perhetyötä

Porvoo: 7 perheohjaajaa, jotka tekevät myös shl §18 mukaista perhetyötä. Koulutusvaatimus sosionomi AMK tai aiempi vastaava opistotasoinen tutkinto

Siuntio ja Inkoo: Perhetyöyksikössä 2 perhetyöntekijää, joiden koulutus sosionomi AMK tai aiempi opistoasteinen koulutus ja yksi perheohjaaja, jonka koulutus on lähihoitaja. Samat työntekijät tekevät myös shl §18 mukaista perhetyötä

Loviisa: 2 perheohjaaja, joiden koulutus sosionomi AMK tai aiempi vastaava opistoasteinen tutkinto sekä 1 sairaanhoitaja

Raasepori: 8 lastensuojelun perhetyöntekijää, joiden koulutus sosionomi AMK tai vastaava aiempi opistotason koulutus

Resurssit

Espoo:

Espoon omassa tehostetussa perhetyössä on vuonna 2017 ollut yhteensä 252 lasta, tehostettua perhetyötä on ostettu 389 lapselle vuonna 2017. Oma tuotantoa tehostetusta perhetyöstä on noin 40% ja ostoja 60%. Yhdellä työparilla on keskimäärin kerrallaan 4-7 perhettä (5-9) lasta. Tehostetun perhetyön jakson kesto vaihtelee 3 – 7 kuukautta, paitsi kiitolinjassa jakso on arviointiluonteensa vuoksi lyhyempi eli 2 kk. Poikkeustapauksissa jakso voi olla myös 7 kk pidempi.

Helsinki:

Helsingin tehostetussa perhetyössä 5837476 milj oman toiminnan kustannukset vuonna 2017. Lapsia 1481 työskentelyssä. Oman toiminnan osuus tehostetussa 100%. Yhdellä työparilla keskimäärin 8-12 perhettä. Työskentelyn vaihteluväli n. 6kk-18kk

Vantaa:

Vantaan omassa tehostetussa perhetyössä ja nuorten intensiivityössä on vuonna 2017 ollut yhteensä 712 lasta (630 tehostetussa perhetyössä + 82 nuorten intensiivityössä)

Shl:n perhetyössä on ollut 63 asiakasperhettä vuonna 2017.

Tämän lisäksi myös ostetaan palveluita laajasti. Arvioisin, että suhde oman ja ostopalvelun välillä on noin 70-30.

Uusimaa: Esimerkiksi Sipoossa tehostetussa perhetyössä oli asiakkaana 45 perhettä vuonna 2017, ja tehostettua perhetyötä sai ostopalveluna 2 perhettä. Porvoossa tehostetun perhetyön asiakkaista 2/3 ostetaan yksityiseltä palvelutuottajalta ja 1/3 omana työnä. Siuntiossa ja Inkoossa omassa tehostetussa perhetyössä 4 perhettä, ja jonkin verran ostettu esim. työparia ulkopuoliselta palvelutuottajalta. Lohjalla ja Raaseporissa on tavoitteena hoitaa tehostettu perhetyö omana palveluna.

Hyvät käytännöt, kehittämiss-hankkeet

Espoo:

- Yhteisen viitekehyksen luominen eri yksiköiden työskentelyyn: BBIC-malli, kiintymyssuhdeteoriat ja ekologinen systeemiteoria
- Tehostetun perhetyön prosessin leanaus, tiimien toiminnan yhtenäistäminen
- Työvuorosuunnittelu
- Osallistava kirjaaminen
- Kuntaliiton toimintakykymittarin pilotointi (Lystinmäki)
- Päihde- ja mielenterveyskoulutus henkilökunnalle (Tuomarila)

Helsinki:

- Perhetyön palvelumuotoilu
- Lean-hanke alkamassa (mm. aloitukseen liittyvät pullonkaulat)
- Voimavarakeskeisen perhetyön koulutus koko henkilöstölle ja sen ylläpitäminen
- Lastensuojelun, perhetyön ja kotipalvelun yhteinen kehittäminen mm. yhteinen suunnitelma
- Nepsy-koulutus n. 20 henkilöä ja sen hyödyntäminen yhteistyössä, nuorten vastaanoton ja Kupolin kanssa (mm. vanhempien ryhmä yhteistyössä, konsultaatorakenteen luominen miten osajia hyödynnytetään perhetyön kokonaisuudessa)
- Lastensuojelun, perhetyön, vammaispalvelun/kehitysvammapoliklinikan ja psykiatrian yhteishanke
- Tuetun iltapäivätoiminnan pilotti koulun, lastenpsykiatrian ja perhetyön yhteisen työn kehittäminen
- Traumaattisista oloista maahan tulleiden lasten, nuorten ja perheiden integratiivisen SISOTE-toimintamallin kokeileminen suunnitteilla, toteutukseen kevät 2019 alkaen.
- Menossa:Perhetyön kehittämistyöryhmä (koko henkilöstö mukana), jossa yhteensovitetaan LAPE-materiaaleja sekä palveluvausluonnosta perhetyön kehittämiseksi (monitoimijaisuus, lapsikeskeisyys, suojeluperustaisuus, vastentahtoisuus, systeeminen lastensuojelu, dialogisuus, reflektiivisyys)
- Paljon koulutusta;Vig-ohjaus, Mim-arviointi, TLP, ryhmänohjaaja-koulutus, perheterapia ym.

Vantaa:

- Kuntaliiton toimintakykymittarin testaaminen. Toimintakykymittari on menetelmä missä nuoren/vanhemmat toimintakykyä arvioidaan
- yhteiset arviointikriteerit BBIC (barnens behov i centrum)- mallin mukaisesti missä arvioidaan perheen voimavaroja sekä vanhempien ja verkoston kykyä vastata lapsen tarpeisiin. BBIC-mallissa selvitetään kunkin lapsen kohdalla, mitkä juuri hänen tarpeensa ovat.
- Tehostetun perhetyön sosiaaliohjaajia on koulutettu mm. Neuropsykiatriseen valmennukseen ja ART-menetelmän käyttöön (vihanhallintaan liittyvä menetelmä).

Palvelujen yhdyspinnat ja yhteistyö muiden palveuiden kanssa sekä miten palvelujen integraatio toteutetaan

Keskeinen yhteistyötaho on lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Tehostetussa perhetyössä tehdään yhteistyötä myös muiden lastensuojelun toimijoiden, kuten perhekuntoutuksen kanssa. Lisäksi yhteistyötä tehdään lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä koulujen, päiväkotien, sosiaali- ja kriisipäivystyksen sekä lastensuojelun virka-aikaisen päivystyksen kanssa.

Lasten ja perheiden laaja-alaisten ja yleisimpien tuen tarpeiden takia perhetyön sisältöä tulisi kehittää integratiivisesti siten, että perhetyöntekijä voisi tarvittaessa tehdä työparityötä esimerkiksi erikoissairaanhoidon, muun terveydenhuollon ammattilaisen tai muun kohdennetumpaa, hoidollista tai muuta erityisosaamista omaavan toimijan kanssa. Synergiaa saataisiin tuolloin tehostetun perhetyön laaja-alaisen ohjauksellisen ja suojelullisen osaamisen sekä kohdennetumman erityisosaamisen yhdistämisestä. Kun yhteistyö toteutetaan suunnitelmallisesti, voidaan eri toimijoiden käyntejä perheessä ketjuttaa perheen tilanteeseen sopivaksi kokonaisuudeksi sekä luoda työskentelylle yhteisiä tavoitteita. Integratiivisen yhteistyön kehittämistä tulisi ensisijaisesti tarkastella perheen saaman hyödyn ja palvelukokemuksen näkökulmasta. Yhteensovittavalla johtamisella tulisi varmistaa,

että ammattilaisten yhteistyötä tuetaan selkeiden, yhdessä luotujen toimintamallien ja tarvittaessa myös yhteisen koulutuksen keinoin.

Integratiivisia kumppanuuksia tulee tukea luomalla yhteisiä toimintamalleja, joissa lastensuojelun, koulun/varhaiskasvatuksen ja terveydenhuollon palvelut työskentelevät saumattomassa yhteistyössä. Lapsi- ja perhekohtaisesta yhteistyöstä sovitaan lapsen asiakassuunnitelmassa ja yhteistyön toteuttamisen tapaa kuvataan tarkemmin perhetyön työskentelysuunnitelmassa. (yhteinen työskentelysuunnitelma, kun hallintokuntarajat ylittävää yhteistyötä).

*Palvelun
laatu*

- **Espoo:** Palvelun laatu tulkitaan virtaustehokkuudeksi, suoritustehokkuudeksi ja yhtenäisiksi toimintamalleiksi. Laatu arvioidaan vuosittain asiakaspalautteiden ja työntekijöiden arvioinnin pohjalta. Asiakaspalautetta kerätään sähköisesti ja sen lisäksi Tuomarilan perhetukikeskuksessa on järjestetty asiakasraati. Tehostetun perhetyöjaksojen tavoitteiden toteutumista seurataan systemaattisesti, sekä seurataan, sitä kuinka moni asiakas päätyi sijoitukseen tehostetun perhetyöjakson jälkeen.
- **Helsinki:** Työskentely perustuu asiakassuunnitelmaan ja työskentelyn tulee olla läpinäkyvää ja avoimesti dokumentoitua. Pyritään reaaliaikaisen asiakaspalautteen saamiseen jatkuvasti asiakasprosessin aikana. Sähköinen asiakaspalauttejärjestelmä on kehitteillä. Käytössä Spro ja Omavalvontasuunnitelma.
- **Vantaa:** Kerätään asiakaspalautteita sekä sähköisesti, että henkilökohtaisesti. Myös tulos- ja kehityskeskustelut käydään tietyn rakenteen mukaan. Perhetyön prosessiin on luotu selkeät rakenteet: perhetyössä on aloitusneuvottelu, väliarviointi (yksi tai useampi) sekä loppuarviointi. Tukiyksikköön tulee vuosittain ainoastaan 1-2 muistutusta, mikä kertoo mielestämme hyvästä laadusta.

*Toiminnalliset
ja taloudelliset
mittarit*

Espoo:

Seurataan tehostetun perhetyön suoran asiakastyön määrää työajanseurannalla. Tavoitteena suoraa asiakastyötä 50%, tällä hetkellä tavoite ei täyty, vuonna 2017 suoraa asiakastyötä n. 30 % työajasta.

Helsinki:

Seurataan asiakastietojärjestelmän kautta kerättävää tilastotoitavaa tietoa mm. Asiakasmäärät, käyntimäärät. Välittömän työajan tiedot tulee asiakastietojärjestelmästä koottuna. Taloutta seurataan kuukausittain saatavan toteumaraportin avulla.

Vantaa:

Seurataan perhetyön suoraa asiakastyötä mm. työajanseurannalla. Vuonna 2018 perhetyön sosiaaliohjaajien kannustuslisät ovat liitetty suoran asiakastyön määrään (yli 2 käyntiä päivässä). Tehostetun perhetyön suoran asiakastyön tavoite on vähintään 50 % työajasta.

*Osallisuus ja
vaikuttaminen*

Osassa kunnista toimii lastensuojelun asiakkaiden (nuoret) ja asiakasvanhempien kokemusasiantuntijaryhmiä. Kokemusasiantuntijaryhmien kanssa on mahdollista yhteiskehittää myös tehostetun perhetyön käytäntöjä.

Asiakas on vahvasti osallisena omassa prosessissaan, joka alkaa yhteisellä arviolla ja tavoitteiden määrittelyllä. Käytössä on avoin dokumentaatio, jolloin kirjaukset tehdään asiakkaan kanssa yhdessä. Myös verkostoneuvottelujen yhteinen

dokumentaatio (esim. verkostotyön koontilomake) mahdollistaa asiakkaan osallisuuden. Sekä asiakkaan kanssa käytyjen keskustelujen että kirjallisen palautteen avulla tehostettua perhetyötä voidaan kehittää entistä enemmän asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Erilliset kokemusasiantuntijaryhmät, asiakasraadit ja asiakastyöpajat ovat myös kunnissa käytössä olevia tapoja kehittää palveluja yhdessä asiakkaiden kanssa. Näihin osallistuu vain valikoitu joukko asiakkaita, joten tärkeää on osallisuuden mahdollistaminen jatkuvalla asiakaspalautteen keräämisellä sekä keskusteluin perhetyön yhteydessä, että erillisellä (sähköisellä) palautekyselyllä työskentelyn päättyessä.

Kielelliset oikeudet

Ruotsinkielisten asiakkaiden palvelutarpeet pyritään huomioimaan rekrytoinnissa. Lisäksi eri kielisten asiakkaiden kanssa työskenneltäessä käytetään tulkkia, mikäli asiakkaan äidinkieltä osaavaa työntekijää ei ole omassa tai ostopalvelussa.

Muutoksen mahdollisuudet ja muutos asiakas-näkökulmasta

Lastensuojelun tehostettua perhetyötä järjestetään tällä hetkellä eri kunnissa sekä omana että ostopalveluna. Jatkossa tehostettu perhetyö omana toimintana järjestetään kiinteänä osana erityistasolle paikantuvaa lastensuojelun palvelukokonaisuutta.

Tehostettua perhetyötä tulisi voida tarjota mahdollisimman lyhytkestoisena erityistason palveluna, perheen käyttämien muiden palveluiden tarjoaman tuen lisäksi. Tämä mahdollistaa, että tehostettu perhetyö voi tarjota myös muiden toimijoiden osaamista ja työskentelyä vahvistavaa, konsultatiivista tukea.

Lastensuojelun perhetyön ja muiden lastensuojelun palveluiden tulisi yhtenäistää työmenetelmiä ja työskentelyotetta. Esimerkiksi systeeminen työskentelyote ja systeemisen orientaation kanssa yhteensopivat työmenetelmät (läheisneuvonpito, avoin dialogi) ovat lastensuojelutyössä tutkitusti tuloksekkaaksi todettuja menetelmiä.

Tehostetun perhetyön järjestämisessä tulisi huomioida mahdollisuus muodostaa saumattomia, lastensuojelun sisäisiä, räätälöityjä palveluketjuja. Esimerkiksi: Tehostetun perhetyön ja ympärivuorokautisten palveluiden niveltäminen sekä intervallijaksojen hyödyntäminen.

Tehostetun perhetyön tekijät voivat tarvittaessa työskennellä lapsen tai koko perheen sijoituksen aikana (vastaanottoyksiköt ja ympärivuorokautinen perhekuntoutus). Tämä mahdollistaa työskentelemisen saattaen vaihtaen, ilman tavoitteellista etenemistä haittaavia katkoksia. Tehostetun perhetyön ja ympärivuorokautisten palvelujen niveltäminen ehkäisee myös kustannusten kasvua: kalliit ympärivuorokautiset jaksot voidaan toteuttaa lyhytkestoisina, tarvittaessa suunnitelmallisesti intervalli-jaksoja hyödyntäen. Näin toimimalla lastensuojelun palvelut voidaan yhdistää kokonaisuudeksi, jolla voidaan vastata asiakkaiden vahvoihin suojelun ja tuen tarpeisiin riittävän pitkäkestoisesti.

Integraatiivisten toimintamallien kehittäminen on sote-uudistukseen sisältyvä keskeinen mahdollisuus myös tehostetun perhetyön näkökulmasta. Integraation keinoin lastensuojelun tehostetun perhetyön tukea tarvitsevien lasten ja perheiden tarpeisiin voidaan vastata nykyistä täsmällisemmin ja koordinoitummin, laaja-alaisempaa tietotaitoa hyödyntäen. Se myös mahdollistaa lastensuojelun tehostetun perhetyön osaamisen tasalaatuisuuden kohtuullisin ja realistisin satsauksin, sosiaalialan tarjoaman ammatillisen koulutuksen määrittämässä rajoissa.

Perhetyön järjestämisen näkökulmasta keskeistä on lastensuojelun tehostetun perhetyön ja SHL 18 § perhetyön välisen sisällöllisen eron selkeyttäminen ja se, että shl 18 § mukaista perhetyötä on tarjolla riittävästi (vahva tuki mahdollista, kun perhe on motivoitunut ja tilanne riittävän vakaa). Asiakasohjauksessa sekä neuvonnassa ja ohjauksessa tulee panostaa siihen, että palveluja tarjotaan ensisijaisesti silloin, kun tuen tarve on vähäinen. Erityistä tukea tarvitsevien lasten palveluiden tarvetta suhteessa lastensuojelun palveluihin tulee voimakkaasti kasvattaa panostamalla perhekeskustoimintamallissa asiakasohjaukseen sekä yleiseen neuvontaan ja ohjaukseen.

Muutoksen uhat

Arvioi lyhyesti sote- ja maakuntauudistuksen uhkia palvelun tuottamisen näkökulmasta.

- Integratiivisia toimintamalleja ei saada luotua tai niihin ei sitouduta
- Henkilöstön osaamista ja palveluiden joustavaa toteuttamisen tapaa (ml. palveluajat) ei onnistuta kehittämään vastaamaan vaativan lastensuojelun tehostetun perhetyön vaatimuksiin.
- Perheet eivät saa heille tarpeelliseksi arvioituja perhekeskuksen/perustason/muita palveluita lastensuojelun tehostetun perhetyön tarpeen päättyessä (tehostetun perhetyön asiakkuuksien pitkittyminen tarpeettomasti).
- Perheitä ei onnistuta motivoimaan ottamaan vastaan SHL mukaisia palveluita oikea-aikaisesti tai niitä ei ole tarjolla.

Muut toimintaympäristön muutokset

Etenkin metropolialueella turvapaikanhakijoina tai pakolaisina maahan tulleet lapset, nuoret ja perheet, muualta Suomesta muuttaneiden perheiden luomuverkostojen puute ja yksinäisyys sekä eroperheiden suuri määrä ovat myös rakenteellisia, sosiaalihuollon perustason palvelujen tarvetta lisääviä ja tuen tarpeita vaikeuttavia tekijöitä. Lisäksi segregaatian edelleen voimistuminen (etenkin suuret kaupungit) edellyttää, että käytettävissä on muitakin, kuin lapsi- ja perhekohtaisen työskentelyn keinoja.

Tarvitaan mahdollisuutta vahvaan hyte-työhön, rakenteelliseen sosiaalityöhön ja ylihallintokuntaiseen, lasten, nuorten ja perheiden osallisuutta vahvasti vankistavaan yhteistyöhön. On tärkeää, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahva eriytymiskehitys voidaan painotetusti ja strategisesti ottaa huomioon (tuen tarpeiden kasautuminen; tuen tarpeiden ylisukupolvisuus; asuinalueiden eriytyminen). Esimerkiksi maahanmuuttaja-asiakkaiden parissa tehdystä työskentelystä karttunut tutkimustieto osoittaa, että palvelunkäyttäjien osallisuus palvelujen kehittämiseen ja oman asuinalueen kehittämiseen ehkäisee ongelmien vaikeutumista ja lisää oleellisesti vaikuttavuuden edellytyksiä palvelutuotannossa.